

a po svém neohebný, přeskakující, nezarovnaný do hladká, naivně přebírající hotové termíny, obřadně neobratný, bezbranně prostý, se sardonickými poznamenanými prohledavého a sebeznalého ducha, s důstojenstvím, které o sobě neví. Člověk se v tom slohu vydává s celou svou zkušeností, kterou do dospělosti a stáří nashromáždil, nezaštituje se jí, dává jí všanc jako sebe celého. Sjednocení rozdvojeného se i takto potvrzuje.

Vaculíkův román - ale i román Kunderův a také Putíkův, Fuksův a Vostřeré, Klímův, Muchův, Daňkův - „koření v rozpacích nad nedostatkem komunikace, v puzení k pravé komunikaci a v možnostech láskyplného boje, který v hloubi spojuje svébytnost se svébytností". Tato Jaspersova charakteristika základního filozofického postoje se dobře hodí i na české romanopisectví šedesátých let.

Slovo, jednou přesně vyslovené, zůstává mezi námi. Nemůžeme už bez-trestně pod jeho úroveň. Člověk, který si uvědomil nesamozřejmost svého života, vstoupil do vzpoury proti špatně naplánovanému údělu. Říká své ano a ne. Vystupuje ze hry, která byla náhradou za čin, a realizuje se v živlu historie, ducha hry i pak bděle zachováváje. Trvá mezi její svobodou a mezi se-beurčením skrze čin. Drží se na půdě, kde není úniku z objektivní vázanosti a kde smysl vzniká až z vlastního rozhodnutí. Na půdě ironické totality románu, kterému ideální jednota není přístupná. I nové bohy bude kompromitovat, bude štěpit realitu, bude podporovat rozestupování v hlavách a zostřovat vědomí, pohotově vždy znovu tupnoucí. Čas románu je čas nedovršených syntéz, čas uvědomovaných krizí.